

УБИЙСТВО, ИЗВЪРШЕНО ОТ ДЛЪЖНОСТНО ЛИЦЕ, ПРЕДСТАВИТЕЛ НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА ИЛИ ПОЛИЦЕЙСКИ ОРГАН ПРИ ИЛИ ПО ПОВОД ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СЛУЖБАТА ИЛИ ФУНКЦИЯТА ИМ (ЧЛ. 116, АЛ.1, Т.2 НК)**Атанас Маринов****MURDER COMMITTED BY AN OFFICIAL, A REPRESENTATIVE OF THE PUBLIC OR A POLICE AUTHORITY DURING OR IN CONNECTION WITH THE PERFORMANCE OF THEIR DUTY OR FUNCTION (ART. 116, PARA. 1, ITEM 2 OF THE CRIMINAL CODE)****Atanas Marinov**

Abstract: *The report examines the conceptual idea of another person being murdered by an official, a representative of the public or a police authority during or in connection with the performance of their duty or function. Attention is drawn to the features distinguishing the subject of the criminal act. A distinction has been made between different categories of officials and their position in public legal relationships. The figure of the representative of the public and the concept of its existence in the Bulgarian Criminal Code are also examined. Research has been conducted into the functions inherent in the work of the police authority. The additional conditions that must exist both objectively and subjectively in order to fulfil the specific criminal composition have been analyzed. A new distinction has been suggested between the concept of duty and that of function. When assessing the legal criteria for the use of coercive force by police officers and the possible consequences, a conclusion was reached for a change in the system of qualified cases of murder, which would increase the possibility of making better decisions on their part in specific situations.*

Keywords: *official; representative of the public; police authority; murder; duty; function.*

Субекти на престъплението по чл. 116, ал. 1, т. 2 НК

Съставът на чл.116, ал. 1, т. 2 НК въвежда квалификация с оглед специфичното качество на лицето, което може да извърши убийство. Първият субект, предвиден от законодателя в тази разпоредба, е длъжностното лице. За него в чл. 93, т. 1 НК съществуват изрични дефиниции, а именно:

„Длъжностно лице“ е това, на което е възложено да изпълнява със заплата или безплатно, временно или постоянно: а) служба в държавно учреждение, с изключение на извършващите дейност само на материално изпълнение; б) ръководна работа или работа,

свързана с пазене или управление на чуждо имущество в държавно предприятие, кооперация, обществена организация, друго юридическо лице или при едноличен търговец, както и на нотариус и помощник-нотариус, частен съдебен изпълнител и помощник-частен съдебен изпълнител.“

В правната литература и съдебната практика е застъпено разбирането, че длъжностните лица по чл. 93, т. 1, б. а) НК са тези, които упражняват дейност в структура, част от държавното управление. Естеството на тази дейност е обвързано с функционалното предназначение на съответното публично учреждение. Длъжностното лице може да бъде

част от структура, имаща централно държавно управление или да бъде включено в органите на местното самоуправление. При всички положения няма да е налице длъжностно качество, ако субектът извършва само дейност на материално изпълнение. Последната трябва да се разбира като такава активност, в която не са включени служебни функции. В едно свое Тълкувателно решение № 73 от 23.1974г. по н.д. № 66/1974г. на ОСНК, Върховният съд изтъква, че все пак ако на субект, извършващ дейност на материално изпълнение, бъдат възложени служебни функции, по установения за това ред, то за конкретния период, той придобива качеството на длъжностно лице. Следователно, ако в съответния времеви интервал същото лице извърши убийство, при или по повод службата или функцията му, то престъплението трябва да се квалифицира по чл.116, ал.1, т.2 НК.

Длъжностните лица по чл.93, т.1, б. б) НК осъществяват ръководна работа или работа, свързана с пазене или управление на чуждо имущество, включени в структурата на юридическо лице, развиващо дейност в стопанския сектор. Възможно е те да бъдат част и от такива учреждения, имащи обществени функции като например „Български пощи“ ЕАД, „Летище София“ ЕАД, „Холдинг Български Държавни Железници“ ЕАД и др. Това са публични предприятия, в които държавата има участие. Характерно за тях е, че в задълженията на работещите лица се включва предоставянето на услуги към неопределен кръг от субекти. Затова, когато същите са ангажирани в публичната сфера, и се причисляват към устройствената структура на самото образувание, отново имат качеството – длъжностно лице. На последно място в чл.93, т.1, б. б) НК законодателят изброява конкретни субекти и ги определя като длъжностни лица. Това са нотариусът, помощник-нотариусът, частният съдебен изпълнител, помощник-частният съдебен изпълнител и лица, работещи при едноличен търговец.

Естеството на ръководната работа предопределя ангажираност на лицето с дейност, имаща стопанско-разпоредителна същност. В нея може да бъде включено поставянето на задачи към други субекти и контролиране на тяхното изпълнение. Отново в Тълкувателно

решение № 73 от 23.1974г. по н.д. № 66/1974г. на ОСНК е упоменато, че длъжностното качество на лицето, което заема ръководна работа, не се променя от обстоятелството, че в някои случаи, при вземане на решения, то действа в колективен орган. Очертаните характеристики на ръководната работа, в доктрината и в съдебната практика, водят до извода, че лицето, което я упражнява би следвало да има някаква специфична компетентност. Освен това неговото поведение често бива обвързано с носенето на повишена отговорност предвид решенията, които взема, доколкото същите могат да доведат до най-различни правни обвързаности. За да е налице ръководна работа, достатъчно е в нея да намират проявление организационни и управленски решения като не е задължително субектът задължително да направлява цял отрасъл или сектор.

Длъжностното качество може да бъде придобито не само на базата на изготвен писмен документ, но и при устно възлагане на работа, включваща пазенето или управлението на чуждо имущество. Това означава, че субектът трябва да е встъпил в изпълнението на задълженията си по пазене или управление. При подобен вид работа се презумира възможност за разпореждане с материални ценности или упражняването на надзорни функции спрямо тях. Дали е налице длъжностно качество по пазене и управление на чуждо имущество не се определя от начина, по който същото е било поверено, а от самата трудова функция и нейния обем. Пазенето се свързва със задължението ценностите да бъдат съхранени в съответното състояние, в това число и чрез възпрепятстване на външни посегателства върху тях. Управлението може да включва разходване, преобразуване, употребяване, унищожаване или някакво друго въздействие върху конкретните блага в зависимост от предоставените правомощия.

Длъжностното лице реализира конкретни задачи и функции към съответното учреждение от държавния или обществения апарат или в стопанския сектор. Дали определено лице е длъжностно се решава във всеки отделен случай като се изследват въпроси, касаещи характера на извършваната дейност, особености около нейното възлагане, принадлежността на субекта към определено организационно звено и други обстоятелства.

Вторият възможен извършител на престъплението по чл.116, ал.1, т.2 НК е представителят на обществеността. Споделям застъпеното от проф. Борис Велчев становище, че тази фигура е изгубила правното си значение предвид настъпилите промени от времето, в което същата е била приета като част от нормативната уредба.¹ Съгласно чл.93, т.3 НК „Представител на обществеността“ е лице, посочено от обществена организация да упражнява, въз основа на закона или друг нормативен акт, определена функция. Преди приемането на действащата Конституцията, представители на обществеността са били онези субекти, на които държавата е възлагала упражняването на властнически функции спрямо неопределен кръг от лица – например членове на другарски съдилища, членове на доброволни отряди на трудещите се и др. В действащото законодателство отсъстват нормативни актове, въз основа на които могат да се възлагат непосредствени функции на представители на обществени организации по смисъла, заложен в чл.93, т.3 НК. Считаю, че тази фигура стои извън настоящия правопорядък и в този смисъл следва да бъде заличена.

Най-съществена роля за състава има обособеният полицейски орган, защото неговата дейност се отнася до прилагането на превантивни мерки в обществената среда за предотвратяване на противоправни деяния. Полицейските органи имат задължения, свързани с пресичането на престъпни прояви или с извършването на последващи действия за разкриването им, включително установяване на виновните лица. Освен това някои полицейски органи упражняват контролни функции в определени области, с цел да оказват въздействие върху нарушителите и осигурят спазването на правовия ред. Предвид естеството на длъжностната им характеристика, голяма част от тях боравят с помощни средства, включително и с такива, чието използване би могло да доведе до тежки наранявания или смъртоносен резултат, каквито са огнестрелните оръжия. За да борави с оръжие всеки

полицейски служител минава през специални курсове, обучения за неговата употреба като отделно бива информиран при какви предпоставки може да го използва. В тази насока тяхната професионална квалификация е обвързана с разбирането, кога е допустимо да бъде използвана по-интензивна сила.

В Закона за министерството на вътрешните работи са изброени онези категории лица, които спадат към характеристиката за „полицейски орган“. Чл.57, ал.1 ЗМВР гласи: „Полицейски органи са органите на Главна дирекция „Национална полиция“, Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“, Главна дирекция „Жандармерия, специални операции и борба с тероризма“, Главна дирекция „Гранична полиция“, областните дирекции, дирекция „Миграция“, дирекция „Вътрешна сигурност“ дирекция „Международно оперативно сътрудничество“ и звената „Общинска полиция“, които пряко осъществяват някоя от дейностите по чл. 6, ал. 1, т. 1- 3, 7 и 8.“. В чл. 57, ал. 2 ЗМВР е допълнено, че: „Полицейски органи са и държавните служители за осигуряване на дейностите по охрана на обекти по чл. 92, ал. 1 и 2.“

Полицейският орган е включен в държавната структура на Министерството на вътрешните работи. Неговата дейност не може да се обозначи като такава на материално изпълнение, доколкото тези служители имат право да издават разпореждания на неограничен кръг от лица и на практика тяхната работа олицетворява смисъла за съществуването на самото Министерство. Спецификата на правата и задълженията на полицейските органи обуславя по-честите при тях случаи, в които би могло да бъде извършено убийство от длъжностно лице. За тези субекти съществува по-голяма вероятност, в сравнение с останалите длъжностни лица, да попаднат в ситуации, в които трябва да вземат решение какви мерки да бъдат предприети за опазването на обществения ред. Впрочем това показва и анализът на съдебната практика.²

¹ Велчев, Б. За представителите на обществеността по смисъла на чл. 93, т. 3 НК, De jure бр.2/2018г.

² Решение № 333 от 16.09.2015 г. по н. д. № 897 / 2015 г. на ВКС, 1-во нак. отделение
Решение № 284 от 19.04.2019 г. по н. д. № 1140 / 2018 г. на ВКС, 1-во нак. Отделение; Решение № 579 от 07.02.2011 г. по н. д. № 607/2010 г. на ВКС 3-то нак. отделение

При или по повод изпълнение на службата или функцията

Според Н. Манчев съществува разлика при разглеждането на понятията служба и функция. Той посочва, че службата се изпълнява на определено място и в определено време. Тя има по-широк обхват, защото включва в себе си всички функции, присъщи на дадена служба.³ Тоест изпълнението на конкретна функция може да се разглежда като част от цялостната служба, която осъществява субектът на престъплението. При това тълкуване се поставя въпросът необходимо ли е изобщо съществуването на двете понятие. Ако службата се състои в изпълнението на най-различни функции, то съществуването ѝ като самостоятелна категория в състава губи своето значение. Това е така, защото по какъвто и начин да изпълнява службата си, конкретното лице винаги ще реализира дадена функция от нея.

Двете понятия могат да бъдат разглеждани и по друг начин. Ако обърнем внимание на формулировката на чл.93, т.1 б.а) и б.б) НК ще видим, че законодателят използва думата служба, когато описва работата на онези длъжностни лица, които са част от държавната система. Тя е нарицателно за полагането на труд в административния апарат, за който е характерно лицата да „служат“ в полза на гражданите. От друга страна, когато описва дейността на длъжностните лица в частния сектор, той заменя думата служба с думата работа. Очевидно лицата, изпълняващи определена служба по чл.93, т.1 б. а) НК, също извършват някаква работа. Но тези, които осъществяват ръководна работа или работа, свързана с пазене или управление на чуждо имущество не са на служба. Не можем да кажем, че управителят на едно дружество изпълнява служба в него. Погледнато по аналогичен начин, отнесен към състава на убийството, то разграничението между служба и функция може да бъде направено спрямо характера на извършваната дейност. Ако последната обхваща изпълнението на задължения, обвързани с функционирането на държавно звено, тогава убийството ще бъде извършено при или по повод изпълнение на съответната служба. По този начин функцията може да бъде причис-

лена към онези субекти, които не са на служба, а работят в стопанския сектор.

„Кога едно длъжностно лице, което е извършило убийство, телесна повреда, обида или клевета или спрямо което са извършени тези престъпления, се намира при изпълнение на служебните си задължения, е фактически въпрос.“ Това гласи част от Тълкувателно решение № 56 от 1.06.1961 г. по н. д. № 36/61 г., ОСНК. Следователно, за да се посочи дали длъжностното лице се е намирало в условия при изпълнение на неговата служба или функция, трябва да се вземат предвид характерът и обемът на полагания труд. Обичайно, когато обстановката около субекта е типичната за вида на осъществяваната дейност, то ако деянието е извършено към момент, в който той я реализира, за него ще бъде изпълнен съответният квалифициращ признак от състава. Предвид глобалното развитие на технологиите, възможностите за комуникация и иновациите в професионалните браншове не е изключено деецът на престъплението да работи в условия, нетипични за нормалното полагане на съответната трудова дейност, но въпреки това да се приеме, че същият е реализирал деянието при изпълнение на службата или функцията му. От гледна точка на мястото намирам, че все още от решаващо значение е фактът дали лицето е било в онази среда, която създава възможност за някакъв обичаен контакт с други хора предвид заеманата позиция. Колкото до времеви критерии, деецът осъществява убийство при изпълнение на службата или функцията му, когато това се е случило към момент, в който, съобразно своята длъжностна характеристика и естеството на полаганата дейност, упражнява присъщите за нея права и задължения.

Когато причината за убийството е свързана със заеманата от дееца професионална позиция, то се явява реализирано по повод изпълнението на службата или функцията. В тези случаи, мотивът за посегателството спрямо личността има пряка връзка с извършваната трудова дейност. Възможно е деецът да причини смъртта на пострадалия, тъй като очаква затруднения в извършването на определена служебна дейност, които са щели да

³ Манчев, Н. Престъпления против живота и здравето на човека в социалистическото общество. С., с.49.

бъдат предизвикани от жертвата. Друг вариант е умъртвяването да бъде реализирано във връзка с осъществени вече служебни функции като например деецът не желае резултатът от тях да бъде засегнат от пострадалото лице и затова го убива.

Няма пречка субектът на престъплението по чл. 116, ал.1, т. 2 НК да извърши действието едновременно при и по повод изпълнението на неговите задължения. Винаги когато умъртвяването е причинено по повод дейност, която лицето извършва към момента на действието, ще е налице убийство както „при“ така и „по повод“ изпълнение на службата или функцията.

Някои изводи

Съставът на чл. 116, ал. 1, т. 2 НК съществува, за да бъдат укорени по-тежко онези субекти, имащи специфичен статус в правотова държава, и в някаква връзка с него, дръзнали да се превърнат в убийци. В Тълкувателно решение № 56 от 01.06.1961 г. по н. д. № 36/61 г., ОСНК се казва, че е необходима по-голяма защита на гражданите, когато се явяват при съответните лица да отправят исканията си към съответните служби. Дали, обаче, наистина съществуват определени фактори, повишаващи обществената опасност и обосноваващи мястото на състава в системата по чл.116 НК?

В чл. 57, ал.1 и ал. 2 ЗМВР е посочено кои лица са полицейски органи. В техните компетенции влизат основни задачи, свързани с осигуряване на общественото спокойствие, контрол върху определен ресор, издирване на правонарушители и разкриване на престъпни прояви. Полицията е държавна структура, която следи за нарушения на закона, част от изпълнителната власт в страната. Разпорежданията на полицейските органи, издадени във връзка с изпълнението на техните функции, са задължителни и се спазват от всички, с цел да бъде осигурено справедливото протичане на обществените отношения. Всички полицейски органи са част от Министерството на вътрешните работи и като такива изпълняват служба в държавно учреждение. Естеството на тяхната дейност не позволява, същата да бъде възприета като такава на материално изпълнение. Поради тази причина полицейски-

ят орган е винаги длъжностно лице по чл.93, т.1 б. а) НК.⁴ В подкрепа на този извод е и въведената промяна с ДВ, бр.27 от 2009г., когато думите “лице от състава на полицията” се заменят с “полицейски орган” именно, за да се изключат от инкриминирания състав всички онези лица, които нямат типични полицейски правомощия. В този смисъл отделното съществуване на престъпния субект - „полицейски орган“ в състава на чл.116, ал.1, т.2 НК е излишно, тъй като фигурата му се обхваща от тази на длъжностното лице.

Съдебната практика по разглеждания състав е оскъдна. Дори по-голямата част от нея е намерила проявление преди повече от двадесет години. Има нещо, което обединява всички съдебни актове, независимо от това в кой период са били постановени. Макар и законодателят да е обособил цялостно фигурата на длъжностното лице като възможен извършител на престъплението, то в абсолютно всички отминали дела винаги се касае за субект, в чиито задължения влиза предоставянето на някакъв вид защита. Тоест професионалното поприще на длъжностното лице неизменно е свързано с възможното боравене със средства за защита и обикновено казусите касаят използвано огнестрелно оръжие. Това всъщност е доста логично, тъй като пазачите, охранителите, полицейските служители, най-често биха могли да изпаднат в ситуация, в която заради естеството на своята дейност употребяват оръжие, което довежда до причиняване смъртта другиму. За длъжностни лица като управители на дружества, счетоводители, директори на учреждения, служители в администрацията и др. би било твърде неестествено да извършат убийство при или по повод изпълнението на службата или функцията им. Така стигаме до извода, че реално най-уязвими в наши дни, от приложението на чл.116, ал.1, т.2 НК, са полицейските органи.

За представителя на обществеността вече беше споменато, че идейният замисъл на тази фигура е присъщ за социалистическия строй. Чл.93, т.3 НК следва да бъде заличен. Представителят на обществеността е загубил своя юридически облик по смисъла на НК.

⁴ Гиргинов, Ант. Наказателно право на Р. България (особена част). С., с. 66.

Конструкцията за умъртвяване, извършено от субектите, обособени в чл.116, ал.1, т.2 НК - по повод изпълнение на службата или функцията им, предопределя, че лицето извън работно време реализира убийство с цел да осигури или улесни протичането/развитието на събитията в работния процес. Струва ми се, че подобен случай много рядко би намерил проявление в действителността. Трудно мога да си представя житейска ситуация, в която лице умъртвява жертвата извън работно време във връзка, по повод своята работа. Дори и допустима, подобна хипотеза би била твърде изолирана, което прави неоснователно нормативното ѝ съществуване. Този извод се подкрепя и на базата на оскъдната съдебна практика в тази насока.

Съгласно чл.2, т.2 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи лишаването от живот не се разглежда като противоправно, когато употребената сила е призната за абсолютно необходима – при защита на лица от незаконно насилие; при осъществяването на законен арест или предотвратяване бягството на лице, лишено от свобода; при предприети действия за потушаване на бунт или метеж. Във вътреш-

ната нормативна уредба също е поместена разпоредба, която разрешава използването на оръжие в определени хипотези.⁵ Така в убеждението на полицейските органи за предприемането на действия, застрашаващи живота другиму се получава известна раздвоеност. От една страна изискваме от тях максимална ефикасност за справедливо регулиране на отношенията в обществото, но от друга ги укоряваме по-тежко в случаите, когато не са съобразили интензитета на използваната сила. Следвало ли е да бъде използвано оръжие в конкретната ситуация е въпрос, който обичайно се решава под силно напрежение и при известна доза несигурност дали актът би се оказал в рамките на позволеното. Много често полицейският орган не би използвал подобна сила, дори и при допустими хипотези, например за предотвратяване на терористичен акт, пресичане на друга престъпна активност с изключително висока степен на обществена опасност или при други условия определени в европейското, или вътрешното законодателство. Когато условията са налице с поведението си полицейският орган би могъл да изпълни задълженията, вменени му съобразно позицията, която заема, но от друга страна рис-

⁵ Чл. 87. (1) Полицейските органи могат да използват оръжие само когато това е абсолютно необходимо:

1. при въоръжено нападение или заплаха с оръжие;
2. при освобождаване на заложници и отвлечени лица;
3. след предупреждение при задържане на лице, извършващо или извършило престъпление от общ характер, ако то оказва съпротива или се опитва да избяга;
4. след предупреждение за предотвратяване бягство на лице, задържано по съответния ред за извършено престъпление от общ характер;
5. при вземане на мерки за осигуряване на лична безопасност по чл. 75, ал. 2.

(2) При използване на оръжие полицейските органи са длъжни да направят всичко възможно да запазят живота на лицето, срещу което е насочено, и да не застрашават живота и здравето на други лица.

(3) Полицейските органи могат да употребяват оръжие без предупреждение при осъществяване на граничното наблюдение:

1. при въоръжено нападение срещу тях;
2. срещу лица, оказали въоръжена съпротива.

(4) При осъществяване на граничното наблюдение в пределите на вътрешните морски води и териториалното море на Република България полицейските органи имат право да употребяват оръжие и в случаите, предвидени в Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България.

(5) Полицейските органи преустановяват употребата на оръжие незабавно след постигането на законната и цел.

(6) Забранява се употребата на оръжие за задържане или предотвратяване бягството на лице, извършващо или извършило ненасилствено деяние, ако лицето не представлява опасност за живота и здравето на другито.

(7) След използване на оръжие полицейските органи изготвят доклад.

кува да бъде обвинен в престъпление, за което се предвижда като алтернативно най-тежкото възможно наказание в наказателния кодекс – доживотен затвор без замяна. Ето защо в случай, в които употребата на оръжие е била необходима и допустима по-скоро можем да очакваме бездействие от страна на длъжностното лице отколкото активно поведение.

Съгласно Инstrukция № 8121з - 533/12.05.2015 г. за условията и реда за носене на служебно оръжие от служителите по чл. 142, а. 1 и ал. 3 ЗМВР, лицата следва да са преминали курс на обучение по стрелкова подготовка и инструктаж за боравене с конкретната система стрелково оръжие, която им е зачислена. Полицейските органи са длъжни да знаят, кога, при какви обстоятелства и как могат да използват огнестрелно оръжие, което понижава риска от неправомерната му употреба.

Когато се установи, че използваните методи/средства от правоохранителния орган са били прекомерни и са довели до виновното причиняване на смърт, съобразно конкретните смекчаващи или отегчаващи вината обстоятелства и при липса на други квалифициращи съставомерни признаци, диференцирания минимум и максимум на наказанието, предвидено за извършено престъпление по чл.115 НК, предоставят достатъчно широк диапазон за определяне на подходяща санкция.

В наказателните кодекси на редица развити държави като Германия, Франция, Австрия, Русия, Люксембург, Испания, Холандия, Румъния и др. не е предвидена разпоредба за убийство, извършено от длъжностно лице/полицейски орган.

Безспорно длъжностните лица, превишили правомощията си и причинили убийство следва да отговарят за извършено от тях престъпление, отличаващо се с характерна обществена опасност, с оглед особеностите, около субекта и вменените му задължения. Във всяка една ситуация, трябва да бъде изследвана конкретната обстановка, условията и мотивите, наложили употребата на опасни за живота средства или използването на пре-

комерна сила. Оправдателен уклон трябва да съществува към онези длъжностни лица, причинили смърт като крайна мярка за опазването на по висш ценностен обект.

Предвид всичко изложено и за да се демонстрира по-широка приемственост към дейността на правоохранителните органи в извънредни ситуации намирам, че съществуването на чл. 116, ал. 1, т. 2 НК е неоправдано и същият следва да бъде заличен от системата на тежко квалифицираните случаи на убийство.

БИБЛИОГРАФИЯ // REFERENCES

Ненов, Ив. Наказателно право на Република България. Особена част – том първи. С.: Наука и изкуство, 1956 // **Nenov, Iv.** Nakazatelno pravo na Republika Bulgariya. Osobena chast - tom purvi. S.: Nauka i izkustvo, 1956.

Лютов, К. Наказателно право на Република България. Особена част – том първи. С.: 1987 // **Lutov, K.** Nakazatelno parvo na Republika Bulgaria. Osobena chast – tom purvi. S.: 1987.

Стойнов, Ал. Наказателно право. Особена част – Престъпления против правата на човека. С.: Сиела, 2021г.// **Stoinov, Al.** Nakazatelno pravo. Osobena chast – Prestupleniq protiv pravata na choveka. S.: Siela, 2021

Манчев, Н. Престъпления против живота и здравето на човека в социалистическото общество. С.: Наука и изкуство, 1982г.// **Manchev, N.** Prestupleniq protiv jivota i zdraveto na choveka v socialisticheskoto obshtestvo. S.: Nauka i izkustvo, 1982

Манчев, Н. Престъпления против личността. С.: Наука и изкуство, 1963 // **Manchev, N.** Prestupleniq protiv lichnostta. S.: Nauka i izkustvo, 1963.

Гиргинов, Ан. Наказателно право на Република България. Курс лекции. С.: Софи-Р, 2005 // **Girginov, An.** Nakazatelno pravo na Republika Bulgariya. Kurs lekicii. S.: Sofi-R, 2005.

Велчев, Б. За представителите на обществеността по смисъла на чл. 93, т. 3 НК, ДЕ ЮРЕ бр.2/2018 // **Velchev, B.** Za predstavitelite na obshtestvenostta po smisala na chl. 93, t. 3 NK, De yure br.2/2018.